

Da li ste znali da je **46% centralnog savskog priobalja** u Beogradu gotovo u potpunosti ekološki devastirano? Taj udeo premašuje **60%** ako u računicu dodamo i zone koje su ugrožene u bliskoj budućnosti.

U istraživanje **ekološke ugroženosti** savskog priobalja uključili smo priobalje centralnih beogradskih opština Novi Beograd, Čukarica, Savski venac i Stari grad, što čini ukupno 28 kilometara obale.

Gledajući pojedinačno po opštinama, najugroženiji je Savski venac gde je ekološki devastirano **73%** priobalja, a u doglednoj budućnosti ugroženo gotovo 100% obale. Sledi opština Novi Beograd sa **49%** devastiranog, a **72%** ukupno ugroženog priobalja.

Gde su **ekološki devastirana područja** savskog priobalja i koji su glavni uzročnici ovog propadanja? Kako i kada se dogodilo to da je gotovo polovina beogradskog priobalja u ovom trenutku ekološki gotovo nepovratno izgubljena?

### **Na Savi su narušeni kvalitet života, postojeći ekosistemi i otpornost na klimatske promene**

Ugrožena i devastirana obala podrazumeva različite posledice. Degradacija prirodne obale smanjuje otpornost na posledice **klimatskih promena** kao što su sve učestalije poplave i ekstremne padavine. Narušena prirodna staništa ugrožavaju opstanak lokalnih biljnih i životinjskih vrsta. Ugrožava se rečni vodotok, a nastaju nova tzv. ostrva toplote. Narušava se, uostalom, ukupni kvalitet javnog života stanovnika Beograda.

Za potrebu ekološke evaluacije priobalja Save klasifikovali smo njena centralna područja u tri kategorije: ekološki devastirana, ekološki ugrožena i potencijalno ugrožena područja.

Treba napomenuti da pod devastacijom podrazumevamo trajno dejstvo jer novonastala izgrađena sredina planski tj. zakonski potvrđena, što je čini praktično nepromenljivom u kontekstu povraćaja njenih ekoloških svojstava u prethodno (ili bolje) stanje. Dodatno, **jednom uništeni bogati biotopi** i staništa se teško ili nikako ne mogu revitalizovati.

U ekološki devastirana područja ubrajamo ona čiji je prirodni zemljišni pokrivač u potpunosti i uklonjen, pokriven ili zagađen u aktivnostima izgradnje, saobraćaja ili privredne i industrijske aktivnosti. Ekološki ugrožena su ona područja za koje postoje usvojeni planovi za njihovu izgradnju a koji omogućavaju značajno smanjenje udela zelenila u doglednoj budućnosti.

Potencijalno ugrožena područja su ona za koje još uvek nisu doneti planovi ali su neizgrađena i kao takva su predmet velikog interesovanja za investiranje u privatnu izgradnju. Udeo ovih kategorija, izražen u procentima, izračunat je u odnosu na udeo dužine obale područja u ukupnoj dužini centralne savske obale koja iznosi 28 kilometara (leva i desna obala), mereno od ušća kanala Galovica i početka zone Ade ciganlije do ušća Save u

Dunav.

### **Narušen je tzv. zeleno-plavi koridor uz obalu reke**

Leva i desna obala Save predstavljaju ključni element jezgra zelenih površina Beograda. Pored savske obale čine ga još i park Kalemegdan, park Prijateljstva, park Palate Srbija, zelene površine u priobalju desne obale Dunava, Veliko i Malo ratno ostrvo, kao i deo šume u forlandu leve obale Dunava (od mosta Mihajla Pupina do Pančevačkog mosta).

Šume, zelenilo i vodno zemljište rečnog priobalja čine zeleno plavi koridor koji je **presudan za vitalnost** i povezanost sistema zelenih površina koji još nazivamo i zelena infrastruktura grada.

Suvišno je govoriti o značaju reka i njenih prirodnih resursa za dobrobit ljudi i sveukupni biodiverzitet jednog urbanog ekosistema. Posledice koje donosi izgradnja koja ne uzima u obzir parametre ekološkog planiranja direktno pogađaju rečne i priobalne ekosisteme i biotope. Na taj način oni se dodatno fragmentišu urbani ekosistemi i ugrožava kontinuitet zeleno-plavog koridora kao kičme zelene infrastrukture grada.

Trenutno stanje možemo opisati kao fazu investitorskog urbanizma u kojoj nekadašnje privredne ili neizgrađene zone priobalja postaju predmet privatizacija za čiju svrhu se izrađuju planovi detaljne regulacije. Oni daju uslove za izgradnju novih, profitom oblikovanih urbanih obrazaca priobalja, gde se prednost u eksploataciji prostora priobalja daje privatnim investitorima odnosno njihovim kupcima kao budućim vlasnicima/korisnicima.

Nedovoljno determinisani planski parametri i mogućnost naknadne izmene planova su investitorima omogućili legalni mehanizam da planove prilagode isključivo privatnom interesu, a na štetu javnog. Javni prostori priobalja se drastično sužavaju i svode na uske pojaseve pešačko-biciklističkih staza i dečijih igrališta koji su podređeni dominantnim komercijalnim sadržajima trgovine i usluga, luksuznom stanovanju i drugim ekskluzivnim namenama.

Ekološke posledice ovakvog pristupa je lako dokučiti: **indeks izgrađenosti** komercijalnih kvadrata stoji u obrnutoj proporciji sa indeksom zelenih površina.

### **Četiri ekološki devastirana područja savskog priobalja**

Nakon analize postojećeg stanja na terenu, kao i analizom planske dokumentacije prepoznate su četiri lokacije na savskom priobalju koje možemo klasifikovati kao ekološki devastirana područja. To su Savski nasip, priobalje kod Beogradskog sajma, blokovi 69 i 18a (brodogradilište), i „**Beograd na vodi**“. Sva četiri područja su u aktivnom procesu transformacije i pripadaju poslednjoj (i trenutnoj) fazi razvoja priobalja Beograda prema dominantnim vrednostima „investitorskog urbanizma“.

Savski nasip čini područje koja spada u zonu zaštite vodoizvorišta u kojem je od 90-ih godina prošlog veka dozvoljeno postavljanje privremenih objekata – sojenica i splavova. Zbog manjkavosti planske regulative i nedovoljno jasne nadležnosti javnih preduzeća nad šumskim, odnosno vodnim zemljištem, vlasnici objekata su uspjeli trajno da zadrže svoje objekte i uvedu čak struju i vodu za koju uredno dobijaju račune.

Na području se nalaze četiri reni bunara u čijoj se neposrednoj blizini (na samo nekoliko metara) nalaze sporni objekti, iako propisi nalažu da je minimalna izgradnja od reni bunara dozvoljena tek posle 50 metara udaljenosti. Za potrebe izgradnje sojenica posečeno je i iskrčeno preko 50% zaštitnog zelenog pojasa. Takođe, servisne saobraćajnice namenjene za vozila koja održavaju nasip se koriste kao kolski pristup. Objekti svoje fekalne izlive sprovode u septičke jave što direktno ugrožava vodne basene reni bunara. Trend izgradnje sojenica i splavova ovom zaštićenom području je započeta 1990-ih i traje do dan danas. Navedene aktivnosti su alarmantno ugrozile obaloutvrdu, dovele do zagađenja zemljišta i vode, i ugrozile veliki biodiverzitet biotopa.

**Brodogradilište** – blokovi 69 i 18a su deo područja koje je poznato kao nekadašnje brodogradilište koje je u procesu privatizacije prodato krupnom privatnom investitoru. Zaleđe ove zone čine blokovi 58 i 68 na kojima se nalazi toplana, odnosno novi stambeni kompleksi i deo nelegalno izgrađenih objekata. Pojas obale od bloka 70a do mosta na Adi je devastiran zbog aktivnosti šljunkare, marina za jahte i gustog niza splavova.

Marina brodogradilišta se i dalje koristi za različite privredne aktivnosti – izdaje se privatnim firmama koje je koriste za skladištenje i transport industrijskih materijala, a tu su i dokovi za jahte i rečni pristup za šljunkare. Zelenilo koje je najviše zastupljeno na prevlaci marine je ugroženo sve intenzivnijim aktivnostima vezanim za jahting klubove, što ugrožava ovu lokaciju kao stanište retkih ptičijih vrsta (zimovalište malog vranca).

Priobalje Beogradskog sajma je heterogeno područje koje sadrži nekoliko generatora ekološke devastacije. Najpre treba spomenuti da se na ovom potezu reka Topčiderka uliva u Čukarički rukavac, sa sobom noseći teško zagađenu vodu i mulj koji je u jednom trenutku doveo do potpunog zapušanja rukavca. To je veoma kompleksan problem koji ni izdaleka nije rešen, jer je ekstrakcija toksičnog mulja iz rukavca veoma skup i proceduralno sporan proces koji ne otklanja uzroke problema.

Nizvodno prema Sajmu nalazi se privremena marina, koja zajedno sa nelegalnim splavovima ugrožava stanište ptica u zelenom pojasu. Kompleks Beogradskog sajma sa istorijski i arhitektonski vrednim halama je odnedavno ugrožen najavom o privatizaciji koja će po već ustaljenom obrascu biti inicijator za izradu plana o njegovoj prenameni.

Ono što nadalje zabrinjava je mogućnost da se pojas zelenila duž obale (koji je delimično deo

pojasa nekadašnje pruge a delom postojeći javni prostor) pripoji budućem privatnom kompleksu za koji se uveliko najavljuje da će biti nastavak „Beograda na vodi“. Na potezu između sajma i mosta „Gazela“ nalazi se prostor gradilišta Beograda na vodi na kojem se skladišti građevinski otpad.

Beograd na vodi - **osnova ekološke devastacije na području** „Beograda na vodi“ leži u činjenici da je priobalje svedeno na veoma uzak pojas za biciklističke i pešačke staze za mestimičnim proširenjima za dečija igrališta. Osim sporadičnih nizova za drvorede, sve površine su apsolutno pokrivene nepropusnim materijalima. Ne postoje značajnije površine ostavljene za [ekološki vredno zelenilo](#).

Pored toga, uzak pojas javnog šetališta deluje samo kao skućeni tranzit opkoljen pseudo javnim prostorima koji prevashodno služe kao mamac za potrošnju u okolnim restoranima, kafićima i tržnim centrima. **Objekti kolosalnih razmera (šoping centar „Galerija“, kula „Beograd“) su pozicionirani toliko blizu obale da su joj oduzeli njen najvredniji ekološki, prostorni i društveni potencijal.**

Izvor: [Klima 101](#)